

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)
Volume 6 Issue 5, p. 177-191, September 2014

Türk Kadınının Milletvekili Seçme ve Seçilme Hakkı Tanınması Üzerine Yapılan Kutlamalar *Celebrations for the Enfranchisement of Turkish Women*

Yrd. Doç. Dr. Nuray Özdemir
Abant İzzet Baysal Üniversitesi - Bolu

Öz: Bu çalışmada dönemin basını taranarak 1934'de Türkiye'de kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması sonrasında yapılan kutlamalar incelenmiştir. Türk kadınının siyasal haklarını elde etmesi örgütlü bir kadın hareketinin mücadelesi sonucunda değil kadın erkek eşitliğini sağlama düşüncesindeki devrimci kadrolarca atılmış bir adımdır. Sadece büyük şehirlerde değil Anadolu'nun dört bir tarafında 5 Aralık tarihini bir "kadın bayramı" olarak kutlama yönünde mitingler, toplantılar, düzenlenmiş ve kadınlar Cumhurbaşkanı Atatürk'e, TBMM'ye, Başbakan İsmet İnönü'ye teşekkürlerini sunan telgraflar göndermişlerdir. 1935 seçimlerinde 17 kadın milletvekili olsa da daha sonra bu sayı düşmüş 20. Yüzyıl boyunca kadın milletvekili sayısı tatmin edici bir sayıya ulaşamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın hakları, seçme ve seçilme hakkı, Türk Kadınlar Birliği

Abstract: Relying on the press coverage of the period, this study examines the celebrations held after Turkish women gained enfranchisement rights in 1934. Obtaining political rights was not a result of an organized women rights movement but a modernization step taken by the revolutionary leadership to provide equality between women and men. Celebratory meetings and gatherings were held throughout Turkey to mark December 5 as "women's day" and women sent thank you telegrams to President Atatürk, the Turkish Parliament, and Prime Minister İsmet İnönü. Consequently, in the 1935 elections, 17 women entered the Turkish parliament, but this number later declined and throughout the twentieth century the number of female deputies never reached a satisfactory level.

Keywords: Turkey, Women rights, enfranchisement, Turkish Women's Union

Giriş

20.yy başlarında batı ülkelerinin birçoğunda kadınlara toplumsal ve siyasal anlamda erkeklerle eşit haklar verilmiş ve Finlandiya, İsveç, Norveç gibi Kuzey Avrupa ülkelerinde 1900'lü yıllardan itibaren kadınlar siyasi hayata katılmışlardır. İngiltere'de kadınlar I. Dünya Savaşı sonrasında siyasal haklarını kazanırken Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 1919 yılında seçme ve seçilme hakkına sahip olmuşlardır.¹ Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet'in ilanından sonra cemiyetler etrafında örgütlenen kadınlar dünyanın çeşitli ülkelerinde siyasal haklarını elde eden kadınlara dikkat çekmeye başlamışlardır.² Zamanla Osmanlı kadınlarının da seçme ve seçilme hakkına sahip olması gündeme gelmiştir. Mütareke Dönemi'nde yapılan Aralık 1919 seçimlerine kadınların katılmasına dair dönemin basınında görüşler yer almış ve bir süre kamuoyunu meşgul etmiştir. Osmanlı Devleti'nde siyasal hayatta görev alabilecek niteliklere sahip çok sayıda kadının olduğu görüşü öne çıkmıştır.³

¹ Belkıs Konan, "Türk Kadınının Siyasal Haklarını Kazanma Süreci", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:60, Sayı:1, Yıl:2011, s.161.

² Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Yayınları, İstanbul 2011, s.393-394.

³ "Türk Kadınlarına İntihab Hakkı Verilmeli mi?", *Vakit*, 23 Ekim 1919, s.3; Ayşegül Yaraman, *Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1999, s.45-46.

Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasından sonra erkek nüfusun sayısında yaşanan düşüş üzerine seçim kanunu Nisan 1923'te TBMM'de yeniden düzenlenirken 50.000 erkek nüfusun bir milletvekili seçmesi imkânsızlığı karşısında kadınların da seçmen sayılması görüşü gündeme gelmiştir. Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni (Ulaş) Bey kadınların oy kullanacak olgunluğa erişmediğini, ancak buna ulaşıncaya kadar aile içinde, aile reisine oy vermiş gibi düşünülerek 20 bin erkek nüfusun bir milletvekili seçmesinin uygun olduğunu savunmuştur. Bu görüşe Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey'in "*İntihap etmek ve edilmek hakkını vermiyorsunuz; fakat kadınları saymıyorsunuz da.*" sözleri ile yaptığı itiraz tepkiyle karşılanmış ve konuşmasını sürdürmesine izin verilmemiştir.⁴ 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu görüşmelerinde de seçim kanununda değişiklik yapılırken "*her Türk, milletvekili seçimine katılmak hakkına sahiptir.*" maddesi üzerinden kadınların siyasal hakları tartışma konusu olmuştur. Kütahya Milletvekili Recep (Peker) Bey kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmasını savunan uzun bir konuşma yapsa da kadınların zamanı gelince söz konusu haklardan yararlanacağı savıyla bu yöndeki istekler kabul edilmemiştir.⁵

TBMM'de kabul görmese de kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi için bir takım söylemler önce Nezihe Muhiddin'in başkanlığında 15 Haziran 1923'te kuruluşu ilan edilen ancak etkinlik gösteremeyen Kadınlar Halk Fırkası, daha sonra da 7 Şubat 1924 tarihinde kurulan Türk Kadınlar Birliği çevresinde dile getirilmeye devam etmiştir. İlk olarak Türk Kadınlar Birliği 1925 yılı Ocak ayında İstanbul'da boşalan bir milletvekilliği için yapılan seçimde kadın milletvekili adayı gösterilmesi önerisinde bulunmuş ve siyasal yaşamda kadınların yer almasına dair tartışmaları başlatmıştır. Gazetelerde Halide Edip ve Nezihe Muhiddin gibi kadınların milletvekili gösterileceği konusunda haberler yer almışsa da bir sonuç çıkmamıştır.⁶

Türk Kadınlar Birliği çevresinde kadınlara siyasal haklar tanınması isteği 1927 yılında yeniden gündeme gelmiştir. Nezihe Muhiddin'in başkanlığında 5 Haziran 1927'de toplanan Türk Kadınlar Birliği, kadınların yapılacak ilk seçimlere katılmasını tartışmıştır. Çoğunluk CHF'den aday göstermenin uygun olacağını kabul ederek harekete geçmiştir. Partinin böyle bir öneriyi kabul etmeyeceği bilirse de her seçimde bu istek tekrarlanarak kadınların siyasal haklarına dikkat çekilmek istenmiştir. Nitekim CHF kadınların seçime katılmaları meselelerinin henüz olgunlaşmadığını belirtmiş ve anayasayı engel olarak öne sürmüştür.⁷ CHF tarafından kadınların milletvekilliği adaylığının reddedilmesi üzerine Türk Kadınlar Birliği'nde kadın haklarını savunan bir erkek aday gösterilmesi gündeme gelmiş, bu konu basında da geniş yer bulmuştur. Kadınlar Birliği tarafından Şükrü Nail Pertev Paşa, Maarif Vekili Mustafa Necati Bey ve Umur-ı Hukukiye Müdürü Kenan Bey'in aday olarak gösterilebileceği yönünde gazetelerde asılsız haberler yer almıştır. Özellikle feminist görüşleriyle tanınan Kenan Bey'in ismi Türk Kadınlar Birliği Başkanı Nezihe Muhiddin Hanım'ın kendisinin bilgisi olmadan yaptığı açıklama üzerine öne çıkmıştır. Ancak Kenan Bey böyle bir adaylığın söz konusu olmadığını açıklayarak hakkında yazılanları yalanlamıştır.⁸

Türk Kadınlar Birliği'nin kadınlara siyasal haklarının verilmesi istekleri bir sonuca ulaşamamıştır. Ancak 1930'lu yılların başında kadınların sosyal ve iktisadi yaşamdaki

⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:I, Cilt:28, İçtima Senesi:4, On Yedinci İçtima, 3 Nisan 1923, s.329, 341; Saime Yüceer, "Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama:Türk Kadınına Siyasal Haklarının Tanınması", *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:9, Sayı:14, 2008/1, s.137.

⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:II, Cilt:7, İçtima Senesi:2, On Üçüncü İçtima, 16 Mart 1924, s.540-541; Şirin Tekeli, *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, Birikim Yayınları, İstanbul 1982, s.206-207.

⁶ Yaprak Zihnioğlu, *Kadınsız İnkılap*, Metis Yayınları, İstanbul 2003, s.157-158.

⁷ *Age*, s.206-207.

⁸ "Kadınlığın Mebusluğu", *Cumhuriyet*, 17 Haziran 1927, s.2.

JHS
178

*History
Studies*

*Volume 6
Issue 5
September
2014*

faaliyetleri artınca “artık zamanının geldiği ve koşulların oluştuğu” düşüncesiyle Mustafa Kemal Atatürk kadınların siyasal haklarını verme yoluna gitmiştir. Bununla kadın ve erkeği siyasi hayatta eşit hale getirerek ulusal egemenlik kavramına bütün halkı kapsayacak bir şekil vermek amaçlanmıştır.⁹

Türk Kadınına Siyasal Haklarının Tanınması

Türk kadınının siyasal haklara sahip olmasına yönelik ilk gelişme 1930 yılında olmuştur. TBMM’de 20 Mart 1930 tarihinde Belediye Kanunu görüşülürken seçme ve seçilmek şartı olarak “Türk olmak” maddesinin kabulü kadınların da belediye seçimlerine katılmasının önünü açmış ve hiçbir tartışma olmadan kabul edilmiştir. Yeni Belediye Kanunu’nun 3 Nisan 1930 tarihinde kabulü Türk kadınının siyasal hayata girişinde bir başlangıç noktası olmuştur.¹⁰ Ülke genelinde kadınlar arasında bu kanun sevinçle karşılandığı gibi kadınlara siyasal haklar tanınmasının savunuculuğunu yapan Kadınlar Birliği çevresinde de büyük bir memnuniyete yol açmıştır. Türk Kadınlar Birliği, kanunu kutlamak için İstanbullu kadınlara bir çağrıda bulunarak 11 Nisan 1930 Cuma günü saat dokuzda Sultanahmet Meydanı’nda organize ettikleri mitinge davet etmiştir.¹¹ Bu mitingi Hükümet de desteklemiş basın aracılığıyla da katılım için çağrıda bulunulmuştur. Ancak Türk Kadınlar Birliği’nin düzenlediği bu kadın mitingine yaklaşık 30-40 kadın katılırken onları izlemek amacıyla daha fazla erkek gelmiştir.¹² Mitinge katılımın az olması Türk Kadınlar Birliği’nin iyi organize olamamasına atfedilmiş ve Birliğin Türk kadını ne kadar temsil ettiği tartışma konusu olmuştur. Türk Kadınlar Birliği’nin bayram olarak kutlanması gereken bu kararın önemini iyi anlatamadığı ve kadınları toplamakta başarısız olduğu üzerinde durulmuştur.¹³

Belediye Kanunu’nun kabulünden sonra kadınların parti üyelikleri için başvuruları artmıştır.¹⁴ Serbest Cumhuriyet Fırka’nın katılımı ile birden fazla partinin mücadele ettiği 1930 yılı belediye seçimlerinde ilk defa kadınlar seçme ve seçilme haklarını kullanmışlardır. Seçimler sonucunda İstanbul’da Nakiye, Refika Hulusi Behçet, Latife Bekir, Safiye Hüseyin, Rana Hanımlar, İzmir’de Benal Nevzat Hanım, Bolu’da Behire Bedis Hanım ve daha niceleri belediye meclislerinde yerlerini almışlardır.¹⁵ Kadınlar uzun yıllar sadece belediye meclislerinde üye olarak görev almışlardır. Türkiye’nin ilk kadın belediye başkanı ise 1950 yılında Mersin Belediye Başkanlığı’na seçilen Müfide İlhan olmuştur.¹⁶

Kadınların belediye meclisi üyeliği seçimlerine katılımının sağlanmasından sonra 26 Ekim 1933’te Köy Kanunu’nda yapılan değişiklik ile Türk kadınlara muhtarlığa ve köy ihtiyar heyetlerine seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.¹⁷ Yapılan ilk seçimlerde Aydın İli Karpuzlu Nahiyesi Demircidere Köyü’nde muhtarlığa seçilen Gül Esin Hanım ilk kadın muhtar olmuştur.

⁹ Yüceer, agm, s.145.

¹⁰ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998, s.191; “Belediye Kanunu”, *Resmi Gazete*, 14 Nisan 1930, s.8821-8840.

¹¹ “Kadın Birliğinin Beyannamesi”, *Cumhuriyet*, 7 Haziran 1930, s.1.

¹² Zihnioglu, *age*, s.253-254; “Kadın Birliğinin Mitingi”, *Akşam*, 12 Nisan 1930, s.1-2.

¹³ “Miting Niçin Muvaffak Olmadı?”, *Cumhuriyet*, 19 Nisan 1930, s.1-2.

¹⁴ Kaplan, *age*, s.192.

¹⁵ Nuray Özdemir, *Osmanlı’dan Cumhuriyete Bir Cemiyet Kadını:Nakiye Elgün*, Phoenix Yayınları, Ankara 2014, s.147; Kaplan, *age*, s.202-203.

¹⁶ “Türkiye’nin İlk Kadın Belediye Başkanı”, *Cumhuriyet*, 8 Eylül 1950, s.1.

¹⁷ “442 Sayılı Köy Kanunu’nun 20 inci ve 30 uncu Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun”, *Resmi Gazete*, 28 Ekim 1933, s.3183.

JHS

179

History
Studies

Volume 6
Issue 5
September
2014

Nüfusun büyük bir çoğunluğunun kırsal kesimde yaşadığı düşünüldüğünde bu düzenleme oldukça dikkate değerdir.¹⁸

Son olarak da seçimlerin yenilenmesinin gündeme geldiği 1934 yılında İnönü Hükümeti'nin kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olabilmesi için Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda bir değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi 5 Aralık 1934 tarihli TBMM oturumunda kabul edilmiştir.¹⁹ Başbakan İsmet İnönü TBMM'de yaptığı konuşmada "...yeni teklifimizle, Türk kadınına bu hakkı bir lütf olarak veriyoruz kanaatinde asla değil ve kimse bu kanaatte olamaz" sözleri ile Türk kadını Kurtuluş Savaşı'nda vatani için mücadele ederek bunu çoktan hak ettiği üzerinde durmuştur.²⁰

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türk Kadınlar Birliği kadınların siyasal hakları konusunu zaman zaman gündeme taşısa da Türkiye'de Batı Avrupa'da olduğu gibi eşit oy hakkı için kadınlar tarafından verilen büyük bir mücadele söz konusu olmamıştır. Bu haklar, Mustafa Kemal Atatürk'ün modernleşme ve demokratikleşme hedeflerini gerçekleştirme amacıyla kadınlara tanınmıştır.²¹ Atatürk Türk kadınına bütün haklarına kavuşturarak uygar milletlerin kadınlarının düzeylerine ulaştırmış hatta bunların bazıları da geride bırakmıştır.²² Türk kadını tüm Müslüman ülkelerdeki kadınlardan hatta Fransız, İtalyan gibi Batılı kadınlardan da önce erkeklerle aynı siyasal hakları elde etmiştir.²³

Dönemin gazetelerinin pek çoğu Türk kadınına siyasal haklarının bilincine varmaya davet ederek başka ülkelerde zorla alınan bu hakkı Türkiye'de Hükümetin bir mücadele olmadan verdiğine, Türk kadınına erkeklerden farksız olduğuna, Fransız kadınlarının Türk kadınına gıpta ile baktığına dikkat çekmiştir. Genel olarak basında çıkan haberlerde seçme ve seçilme hakkının mücadele edilerek alınmadığı iktidar tarafından verildiği tezi üzerinde durulmuştur.²⁴ Falih Rıfkı Atay daha Meclis'te yasa onaylanmadan kaleme aldığı "Türk Kadını" başlıklı makalesinde; "*Şimdi onlara büyük kurultay da kapılarını açacaktır. Kadınlarımız, böylece en ileri batı ülkelerinin çoğunda soydaşlarının ermediği mutluluğa erişmiş olacaklardır. Biz onları kutlayalım; onlar Atatürk'ü unutmasınlar!*" sözleriyle kadınları Atatürk'e teşekkürlerini sunmaya çağırmıştır.²⁵

Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması Türkiye genelinde kadınlar tarafından büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Atatürk'ün yakınında olan Afet İnan bu karar karşısındaki şaşkınlığını ve mutluluğunu şöyle dile getirmektedir:²⁶ "*Bu kararın hiç beklemediğim bir anda oluşu bana büyük bir heyecan ve sevinç vermişti.*" Kadınlar Birliği Başkanı Latife Bekir Hanım ise Zaman Gazetesi'ne yaptığı bir açıklamada memnuniyetinin derecesini izah edecek kelime bulmakta zorlandığını belirterek "*...fevkalade heyecanlı ve fevkalade memnunuz*" sözleriyle duyduğu sevinci ifade etmiştir. Bu hakkın tanınmasında

¹⁸ Günver Güneş, "Türk Kadını Muhtarlık ve Köy İhtiyar Heyetlerine Seçme ve Seçilme Hakkını Kazanması ve Türkiye'nin İlk Kadın Muhtarı Gül Esin (Hanım)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)*, Cilt:IX, Sayı:20-21, Yıl:2010/Bahar-Güz, s.176.

¹⁹ "Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 10 ve 11 inci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun", *Resmi Gazete*, 11 Aralık 1934, s.4521.

²⁰ *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre:IV, Cilt:25, İçtima:4, On İkinci İnikat, 5 Aralık 1934, s.82.

²¹ Cemile Burcu Kartal, "II. Meşrutiyet'in Cumhuriyet'e Mirası:Makbul Kadınlar", *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No:38, Mart 2008, s.227.

²² Yüceer, *agm*, s.148.

²³ Bernard Caporal, *Kemalizm ve Sonrasında Türk Kadını*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1982, s.706.

²⁴ Ayşen Doyran, "1934'te Basındaki Tartışmalar Kadınlar Milletvekili Seçilirken", *Toplumsal Tarih*, Sayı:39, Mart:1997, s.28.

²⁵ Falih Rıfkı Atay, "Türk Kadını", *Ulus*, 5 Aralık 1934, s.1.

²⁶ Afet İnan, *Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1975, s.176.

JHS
180

History
Studies

Volume 6
Issue 5
September
2014

Kadınlar Birliği'nin rolü olmadığını belirtmiştir.²⁷ Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması “kadınların bayramı” olarak görülmüş ve ülke genelinde kutlamalar yapılmıştır. Hükümet de bu kutlamaları desteklemiş; etkinliklerin merkezinde vali, kaymakam, maarif müdürü gibi yöneticilerin eşleri ve kadın belediye meclisi üyeleri yer almıştır.

Ankara’da Yapılan Kutlamalar

TBMM’de kadınlara seçme ve seçilme hakkının 5 Aralık 1934 tarihinde kanunlaşması üzerine yapılan ilk kutlama Ankara Halkevi’nde olmuştur. Ankara Kız Lisesi öğretmenleri başkent kadınlarını Atatürk ve diğer yöneticilere teşekkürlerini sunmak için 6 Aralık 1934 günü saat birde Ankara Halkevi’nde yapılacak toplantıya davet etmişlerdir. Ulus Gazetesi de Ankara Kız Lisesi öğretmenlerinin çağrısını ilk sayfadan yayınladığı ilan ile Ankara’da yaşayan kadınlara duyurmuştur.²⁸

Bu davet üzerine Ankara Halkevi’ne başkentli kadınlar gelmiş ve toplantıda başta Muallim Afet İnan olmak üzere Meclis Başkanı Kazım Özalp, Başbakan İsmet İnönü, Diyanet İşleri Başkanı Rifat Börekçi, bakanlar ve milletvekillerinin eşleri de hazır bulunmuştur. İstiklal Marşı’nın söylenmesinden sonra Denizli Milletvekili Necib Ali Küçüka bir açılış konuşması yaparak toplantının amacını kısaca anlattıktan sonra Afet İnan’ın toplantıya başkan seçilmesini teklif etmiştir. Bunun üzerine Afet Hanım başkanlığa kâtipliklere de Kız Lisesi öğretmenlerinden İclal ve İffet Hanımlar seçilmişlerdir. Afet Hanım önce toplantı hakkında bilgi vermiş ve konuşma yapmak isteyenlerin isimlerini kaydettirmelerini istemiştir.²⁹

Konuşmalara geçilince ilk olarak Ankara Kız Lisesi tarih stajyerlerinden Sıdika Hanım söz almıştır. Kadınların siyasi haklarından mahrum oluşunu toplum için geriliğin başlıca nedeni olduğunu belirtmiş TBMM’nin Türk kadınına olan güvenini milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanıyarak siyasal hayatta da gösterdiğini ifade etmiştir. Bunun Atatürk’ün büyük devrimlerinden biri olduğunun altını çizerek kadınları kanunu kabul eden TBMM’ye teşekkürlerini sunmaya çağırmıştır. Sıdika Hanım’ın konuşmasından sonra Ankara Kız Lisesi öğretmenlerinden Süheyla Hanım kürsüye çıkmış ve pek çok ülkeden önce Türkiye’de kadınlara siyasal hakların tanınmasının önemine vurgu yapan bir konuşma yapmıştır. İtalya, Fransa, İspanya gibi ülkelerde kadınların bu haklara sahip olmadığını söylemiştir. Başta Amerika ve İngiltere’de olmak üzere çeşitli ülkelerde 160 milyon kadınının seçme ve seçilme hakkına haiz olduğuna dikkat çekerek bunun önemini ise “...kadınlar, siyasal bir terbiyeye malik oldukları zaman hakiki hür olduklarını hissederler. Ancak o zaman çocuklarına hürriyetin yüksekliğini tanıtabilirler.” sözleriyle anlatmıştır. Avrupa ülkelerinin yıllarca kazandığı medeniyeti “şimşek hızıyla” Türk kadınına kazandıran Atatürk’e, TBMM’ye şükranlarını sunmuştur.³⁰

Muallim Perihan Hanım da kanunun kabul edildiği gün Başbakan İsmet İnönü’nün TBMM’de yaptığı konuşmadaki “Yeni teklifimizle Türk kadınına bu hakkı lütufla vermiyoruz...” sözlerine vurgu yapmış ve tam zamanında yapılan bu devrimle Türk kadınının siyasette de kendisini ispat edeceğini söylemiştir. “Biz bu aziz değişikliği zaten istiyorduk; diliyorduk. Atatürk! Sana teşekkür de küçüktür! Bugün senin annenin ruhu, Türk kadınının yaşayan ve daima devam edecek olan ruhu ile seni alından öperiz.” sözleriyle konuşmasına son vermiştir. General Naci Bey’in eşi Makbule Hanım ise 5 Aralık 1934 tarihini Türk kadını

²⁷ “Kadınlarımız Heyecan İçinde”, *Zaman*, 7 Aralık 1934, s.7.

²⁸ “Ankara Kadınlarına”, *Ulus*, 6 Aralık 1934, s.1.

²⁹ “Türk Kadını Büyük Sevinç İçinde”, *Kurun*, 7 Aralık 1934, s.1; “Türk Kadınının Sevinci”, *Cumhuriyet*, 7 Aralık 1934, s.1.

³⁰ “Türk Kadını Büyük Sevinç İçinde”, *Kurun*, 7 Aralık 1934, s.1,10.

için bir başlangıç günü olarak gördüğünü söyleyerek teşekkürlerini sunmuştur. Makbule Hanım'dan sonra söz alan Ankara Kız Lisesi öğretmenlerinden Azime Hanım da bundan sonra Türk kadınının üstüne düşen sorumluluğu yerine getirmesi için çağrıda bulunarak kendisi bunun için şöyle ant içmiştir: “*Ben, Atatürk'ün büyük anasının maneviyatı huzurunda bu inanın bana yüklediği vazife için ant içiyorum. Her Türk kadını, bu andı içmeğe susamış bulunuyor.*” Son konuşmacı olarak İsmet İnönü Enstitüsü öğretmenlerinden Mürvet Avni Hanım kürsüye çıkmış ve “*Bugün bir bayramdır. Öyle bir bayram ki birçok Avrupa milletleri bile böyle bir bayramı yaşayamamışlardır.*” sözleriyle Türk kadınının duyduğu övücü dile getirmiştir. Konuşmasını şöyle bitirmiştir:³¹

Türk kadının bugünkü zaferi, bütün ulusun siyasal utkusudur. Dünün süslü kadını, mahalle kızı bugün ulus sayılabılır ve Atatürk'ün yoldaşındır. Çok çok yüce Atatürk, senin ruhunla Türk özgürlüğünü gösterdi. 68 yıl önce, bir Türk kadını muallim bulamamışlar da bir Rum kızı muallim tayin etmişler. Şimdi vekâletlerden, fabrikalardan taşan Türk kadını, ulusun Büyük Meclisine irade ve azim üyesi olarak giriyor. Şimdi bize düşen vazife, kudretimizi sözle değil, iş başında bütün acuna göstermektir. Cumhuriyet çağında yaşayan Türk kadınına ne mutlu!

Türk kadının yeni statüsünden duyulan mutluluğu anlatan konuşmalardan sonra Ankara Valisi Nevzat Tandoğan ve Yozgat Valisi Bekir Sami Baran ile Bursa Belediyesi kadın üyeleri imzalarıyla gelen kutlama telgrafları okunmuştur. Ardından bu toplanış günün Türk kadınlarının bayramı olması hakkında Başkan Afet İnan tarafından yapılan teklif sürekli alkışlarla karşılanmıştır. Atatürk'e ve TBMM'ye Türk kadınlarının şükranlarının bildirilmesine karar verilmiştir. Bunun için Afet İnan Türk kadınlığının saygılarını sunmak için toplantıda hazır bulunan kadınları yürüyerek Meclis'e gitmeye davet etmiştir.³²

Ankara Halkevi'nde toplanan kadınlar saat on beşte Ankara Kız Lisesi öğrencileri ile birlikte TBMM'ye gitmişlerdir. Ankara Halkevi'nde toplanan Türk kadınları adına; Afet İnan, Mevhibe İnönü, Müveddet Özalp, Fitnat, Naşide, Macide R., S.Nevber, M.Yaşın, Melahat H., Esmâ, Naciye, Nedime Nuri, Makbule Eldemir, Zehra İhsan, Makbule Zaim, Süheyla, Samiye, Azime, Nezire Özmen, Mediha Refik, Seza, Nezahat C.Savran, Ahter imzası ile Meclis Başkanı Kazım Özalp'e bir teşekkür mektubu sunmuşlardır. Meclise gelen kadınlara görüşmeleri takip etmek için dinleyici locaları ile toplantı salonunun bir kısmı tahsis edilmiştir.³³

TBMM'nin 6 Aralık 1934 tarihli oturumuna katılan Ankaralı kadınların mektubu Meclis Başkanı tarafından kürsüde okunmuştur: Mektup şu şekildedir:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Dün Büyük Millet Meclisi Türk kadınlarının sayılabılır seçmek, sayılabılır seçilmek kanununa onay verdi. Biz Türk kadınları bundan gönenc duyduk. Gerekli olan iş yapıldı. Türk kadını bundan sonra daha iyi anlaşılacaktır. Bu hakikati anlayan, ortaya koyan, kanunla teyit eden Büyük Türk Ulusunun mümessillerine minnet.

Mektubun okunmasından sonra Denizli Milletvekili Necip Ali Bey bir konuşma yaparak Ankaralı kadınların Büyük Millet Meclisi'ne gösterdiği bağlılığa teşekkür etmiştir. Hayatın her cephesinde almış olduğu görevi büyük bir ilgi ile yapan ve erkeklerden geri kalmayan Türk

³¹ Türk Kadınının Sevinci”, *Cumhuriyet*, 7 Aralık 1934, s.1; “Türk Kadını Büyük Sevinç İçinde”, *Kurun*, 7 Aralık 1934, s.10.

³²“Atatürk'e Teşekkür”, *Akşam*, 7 Aralık 1934, s.1; “Türk Kadını Büyük Sevinç İçinde”, *Kurun*, 7 Aralık 1934, s.10.

³³ *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre:IV, Cilt:25, İçtima:4, On Üçüncü İnikat, 6 Aralık 1934, s.90; “Türk Kadınının Sevinci”, *Cumhuriyet*, 7 Aralık 1934, s.1; “Türk Kadını Büyük Sevinç İçinde”, *Kurun*, 7 Aralık 1934, s.10.

JHS
182

*History
Studies*

*Volume 6
Issue 5
September
2014*

kadınının, siyasal haklarını kullanmada da büyük bir alaka göstereceğine olan inancını ve başarı dileklerini bildirmiştir.³⁴

Ankara Halkevi'nde yapılan tören Türkiye'nin diğer bölgelerinde de örnek oluşturmuştur. Halkevlerinde toplanan kadınlar Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verilmesinden dolayı sevinçlerini çektikleri telgraflarla Afet İnan yönetimindeki Ankara Halkevi Kadınlar Başkanlığı'na iletmışlerdir. Kütahya, Gümüşhane, Kayseri, İstanbul, Sivas, Bolu, Samsun, Bursa, İzmit, Tekirdağ, Malatya, Trabzon, Afyon, Eskişehir gibi pek çok şehirden Ankara Halkevi'ne kutlama telgrafları çekilmiştir. Türk Kadınlar Birliği Başkanı Latife Bekir Işık da İstanbul'dan gönderdiği; "*Bugünkü topluluğunuzda Türk Kadın Birliği sizin duygu ve sevinçlerinizle beraberdir. Birbirimizi kutluyoruz.*" şeklindeki telgrafıyla Ankara kadınlarının sevincini paylaştıklarını bildirmiştir. Ankara Halkevi'nde oluşturulan Başkanlık Divanı ülkenin dört bir tarafından gelen ve Ankara kadınları ile gönül birliği gösteren bu telgraflar üzerine duydukları sevinci kamuoyu ile paylaşmak için Anadolu Ajansı'ndan bir bildiri yayınlamasını istemiştir.³⁵

İstanbul'da Yapılan Kutlamalar

İstanbul'da kadınlar, 7 Aralık 1934 tarihinde Beyazıt ve Taksim meydanlarında toplanarak kanunu kutlamak ve yönetici kadrolara teşekkürlerini sunmak için bir miting düzenlemişlerdir. 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkının tanınması sonrasında yapılan mitinge katılım az olduğundan bu sefer İstanbullu kadınlar daha iyi organize olmaya özen göstermişlerdir.

Türk Kadınlar Birliği'nin öncülüğünde düzenlenen miting programını yapmak ve yönetmek için Birlik Başkanı Latife Bekir Hanım'ın başkanlığında bir komite oluşturulmuştur. Komitede Nakiye Hanım gibi İstanbul Belediye Meclisi'nin kadın üyeleri, üniversite öğrenci temsilcileri ve diğer kadın örgütlerinin temsilcileri de yer almıştır. Mitingde kadınlar tarafından konuşmaların yapılması ve Türk kadınlığının bu tarihi dönüm noktasının hakkıyla kutlanması planlanmıştır.³⁶ Mitingin düzenlenmesine İstanbul'da bulunan bütün kadın örgütleri destek vermişlerdir. Toplantının istenildiği gibi kalabalık olması için özel davetler yapılmış, hatta kapı kapı dolaşarak kadınlar bu toplantıdan haberdar edilmiştir.³⁷ Kadın öğretmenlerin bu toplantıya katılması da sağlanmıştır. Türk Kadınlar Birliği basını yoluyla İstanbul kadınlarının mitinge iştiraki için bir çağrıda bulunmuştur. Kadınlar Birliği'nin gazetelere verdiği ilanların hemen altında İstanbul Genel Meclisi'ndeki kadın üyelerinin de bütün kadınları toplantıya gelmelerini rica ettiği yer almıştır.³⁸

İstanbul'da ilk tören Beyazıt Meydanı'nda yapılmıştır. Sabah erken saatlerden itibaren kadınlar meydanı doldurmaya başlamışlardır. İstanbul Belediye Meclisi kadın üyeleri ve Türk Kadın Birliği'ne mensup kadınlar kabile halinde mitinge gelmişlerdir. Meydanın bir tarafında üniversitede okuyan İzmir Kız Lisesi Mezunları Derneği yer almıştır. Üniversite ve yüksekokullara mensup öğrenciler meydanı doldurmuşlardır. Törene başlamadan önce Anneler Birliği, Çocuk Esirgeme Kurumu, Hilal-i Ahmer Sanat Evi ve Türk Hastabakıcılık Hemşireler Cemiyeti'ne mensup olan kadınlar da törendeki yerlerini almışlardır. Cumhuriyet Halk Fırkası idare heyeti reisi Doktor Cemal Bey, Giresun milletvekili Hakkı Tarık Us gibi bazı

³⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:IV, Cilt:25, İçtima:4, On Üçüncü İnikat, 6 Aralık 1934, s.90-91.

³⁵ "Yurdun Her Yerinde Türk Kadını Bayram Ediyor," *Ulus*, 8 Aralık 1934, s.1,3.

³⁶ Zübeyde Terzioğlu, *Türk Kadını Siyaset Sahnesinde (1930-1935)*, Giza Yayınları, İstanbul 2010, s.93.

³⁷ "Türk Kadını Heyecan İçinde!," *Zaman*, 7 Aralık 1934, s.1.

³⁸ "Türk Kadını, Bu Sabah Beyazıtta Bulun", *Kurun*, 7 Aralık 1934, s.1; "Türk Kadını Heyecan İçinde!," *Zaman*, 7 Aralık 1934, s.1.

milletvekilleri ve Eminönü Kaymakamı Raif Bey de töreni izlemek için gelmiştir. Polis Müdürü Fehmi Bey asayişin temini için bizzat çaba göstermiştir.³⁹ Erkekler de kadınların bayramını görmek isteğiyle mitinge büyük ilgi göstermişlerdir. Üniversitenin kapısı önüne bayraklarla donatılmış bir konuşma kürsüsü konulmuş ve saat on birde şehir bandosunun çaldığı İstiklal Marşı ile törene başlanmıştır.⁴⁰

İlk olarak Türk Kadınlar Birliği'nden Saadet Refet Hanım kürsüye çıkarak kadınlara verilen milletvekili seçme ve seçilme hakkından büyük bir heyecanla bahsetmiş; "*Hayat yolunda bütün meşakkatleri paylaşan kadın bu işte de erkeği ile omuz omuza, baş başa, yan yana yürümeyi bilecektir.*" sözleriyle konuşmasını bitirmiştir.⁴¹ Alkışlar arasında kürsüden inen Saadet Rafet Hanım'dan sonra İstanbul Belediye Meclisi üyesi Nakiye Elgün söz almıştır. Nakiye Hanım kürsüye geldiğinde meydana asılan "*Türk Kadınları Birliği*" levhasına itiraz ederek miting alanında sadece Kadınlar Birliği üyelerinin olmadığını belirtmiştir. "*Kadınlar Birliği, erkekler birliği olamaz. Türk kadını Türk erkeği vardır.*" sözleri üzerine birliğin levhası indirilmiş ve Nakiye Hanım konuşmasını yapmıştır. Kadınların siyasal haklarını kazanmasında rol oynayan başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere bu konuda emeği geçen herkese teşekkür telgrafi çekilmesi için kadınlardan destek istemiş şöyle konuşmuştur.⁴²

... Ben bu meydanın çok kara günlerini gördüm. O kara günlerle bugünü karşılaştırarak bizi her tehlikeden kurtarıldıktan sonra bu hale kadar yükseltenlere nasıl borcumuzu ödeyebiliriz. Bugün bütün dünyaya karşı Türk evladını tertemiz ortaya çıkararak, Türk kadınına bütün haklarını veren Ulu Önder Atatürk'e şükranlarımızı bildirir telgraflar çekeceğim; müsaade verir misiniz?

Nakiye Elgün'ün bu isteği "*Yaşa, var olsun, sağ olsun*" sesleri ile destek bulmuş ve kadınlar bando eşliğinde hep birlikte Onuncu Yıl Marşı'nı söylemişlerdir.⁴³

Beyazıt Meydanı'nda yapılan konuşmaların son bulmasından sonra otomobillerle kafiye halinde Taksim Meydanı'na geçilmiştir. Taksim Meydanı Beyazıt'tan gelen alayı bekleyen kadınlarla dolmuştur. Önce İstanbul Belediye Meclisi üyeleri, Türk Kadın Birliği, Hilal-i Ahmer Sanat Evi, Türk Hastabakıcılar ve Anneler Birliği, Çocuk Esirgeme Kurumu gibi kadın cemiyetleri tarafından abideye çelenk konulmuştur. Bundan sonra İstiklal Marşı söylenmiş ve Kadınlar Birliği yönetim kurulu üyelerinden Şair İffet Halim Oruzun kadınların doldurduğu Taksim Meydanı'nda bir konuşma yapmıştır. Türk kadınının büyük bir zafer daha kazandığını söyleyerek; onun değerini bilen, tanıyan ve ona bu hakları veren Atatürk'e, İsmet İnönü'ye ve CHF'ye sevgi ve saygılarını sunarak konuşmasına şöyle son vermiştir.⁴⁴

Türk kadını sevin, Türk kadını çalış! Bugün senin sevinç günüdür. Çalışmak ise sana tarladan başlayarak işte ulus kurultayına kadar açıktır. Ey Atatürk'ün anası çocuğun senden aldığı değeri gene sana bıraktı. Böylece biz, kadın erkek tek varlığımız. Bu varlık yüce Türk varlığıdır.

İffet Hanım'ın sözleri ile coşan kadınlar ardından Onuncu Yıl Marşı'nı söyleyerek dağılmışlardır. Miting sonrasında Kadınlar Birliği'nin öncülüğünde başta Atatürk olmak üzere,

³⁹"Cumhuriyet Alanındaki Dünkü Toplantı", *Kurun*, 8 Aralık 1934, s.1; "Kadınlığın Kutlu Sesi", *Cumhuriyet*, 8 Aralık 1934, s.1,6.

⁴⁰"Cumhuriyet Alanındaki Dünkü Toplantı", *Kurun*, 8 Aralık 1934, s.1,9.

⁴¹"Kadınlığın Kutlu Sesi", *Cumhuriyet*, 8 Aralık 1934, s.6; "Dün Memleketin Her Tarafında Kadınlar Bayram Yaptılar", *Akşam*, 8 Aralık 1934, s.4.

⁴² Özdemir, age, s.183; "Kadınlığın Kutlu Sesi", *Cumhuriyet*, 8 Aralık 1934, s.6.

⁴³"Dün Memleketin Her Tarafında Kadınlar Bayram Yaptılar", *Akşam*, 8 Aralık 1934, s.4.

⁴⁴ Cumhuriyet Alanındaki Dünkü Toplantı", *Kurun*, 8 Aralık 1934, s.4; "Kadınlığın Kutlu Sesi", *Cumhuriyet*, 8 Aralık 1934, s.6.

JHS
184

History
Studies

Volume 6
Issue 5
September
2014

Başbakan İsmet İnönü, TBMM Başkanı Kazım Özalp ve İçişleri Bakanlığı'na İstanbul'da yaşayan kadınların saygılarını sunan teşekkür telgrafları çekilmiştir. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'e gönderilen telgraf şu şekildedir:⁴⁵

Türkiye Cumhuriyet Başkanı Ulu Kemal Atatürk'e:

Kurultaydan çıkardığı yasa Türk kadınlığının en ulu koruyucusu olan, Önder Kemal Atatürk'ün Türk anasına verdiği değer en yüksek sesidir. Büyük Atatürk'e bu uğurda sonsuz gülecek, değerini gene sonsuzluğa götüreceğimize ant ederiz.

Atatürk de Türk Kadınlar Birliği Başkanı Latife Bekir Işık'a cevabi olarak 8 Aralık 1934 tarihli şu telgrafi göndermiştir:⁴⁶

Latife Bekir Işık

Türk Kadınlar Birliği

Erdemli Türk kadınlığının yeni çalışma yolunda kendine düşen büyük işi güvenle başaracağına kuşku yoktur.

Reisicumhur Atatürk

Uluslararası Kadınlar Derneği de Türkiye'de kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesini memnuniyetle karşılamıştır. Merkezi İngiltere'de bulunan Dernek Türk kadınına siyasal haklarını veren Cumhurbaşkanı Atatürk'e bir teşekkür telgrafi göndermiştir. İstanbul'da Nisan 1935'te yapılacak Uluslararası Kadın Birliği Kongresi'ne şans getirmesini dileyerek başarı dileklerini sunmuştur.⁴⁷

Türk Kadınlar Birliği Çağaloğlu'ndaki merkez binası salonunda 9 Aralık 1934 tarihinde çay ziyafeti düzenleyerek bir kutlama programı yapmıştır. Bütün kadınların davet edildiği toplantıya iki yüzden fazla İstanbullu kadın ve kız öğrenci katılmıştır. Hatta mevcut Kadınlar Birliği yönetimi ile arası kötü olan eski Kadınlar Birliği Başkanı Nezihe Muhittin Hanım da gelmiştir. Böylesine önemli bir günde küskünlüğü bir tarafa bırakarak yıllarca kadınlara siyasal haklar tanınması için girişimlerde bulunan Kadınlar Birliği'nin bu sevincine ortak olmak istemiştir. Davetliler arasında erkek olarak yalnız Hilal-i Ahmer Cemiyeti Başkanı Doktor Ali Bey yer almıştır.⁴⁸

Toplantıya Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanı'ndan gelen telgraflar okunarak başlanmıştır. Bundan sonra Uluslararası Kadın Birliği'nin Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesinden dolayı tebriklerini sunan ve Nisan ayında İstanbul'da toplanacak kongre için başarı dileyen telgrafi törene katılan kadınlarla paylaşılmıştır. Telgrafların okunmasından sonra 21nci İlk Mektep Muallimi Hasene Ilgaz kadınlara milletvekili olmak için verilen haktan sevinçle bahseden bir konuşma yapmıştır. Tarihte erkeklerle birlikte mücadele eden Türk kadınlarını anlatarak "*Cengizin annesi buna en büyük delildir.*" demiştir. Bundan sonra Türk kadınına millet ve memleket işlerinin meşgul edeceğini belirterek Atatürk'e minnetlerini sunmuştur. Bu konuşmadan sonra çay ve pasta ikramı yapılmış ve programa son verilmiştir.⁴⁹

⁴⁵ "Cumhuriyet Alanındaki Dünkü Toplantı", *Kurun*, 8 Aralık 1934, s.6.

⁴⁶ "Kadınlığın Kutlu Sesi", *Cumhuriyet*, 8 Aralık 1934, s.1.

⁴⁷ "Uluslararası Kadınlar Derneğinin Atatürk'e Teşekkürü", *Ulus*, 11 Aralık 1934, s.1.

⁴⁸ "Kadınlarımız Birbirlerini Tebrik Ediyorlar", *Zaman*, 10 Aralık 1934, s.1; "Kadınlar Birliğinde Kadınlara Verilen Hak Hararetle Kutlandı", *Akşam*, 10 Aralık 1934, s.2.

⁴⁹ "Kadınların Sevinci!", *Kurun*, 10 Aralık 1934, s.1,3.

İstanbullu kadınlar Türk kadınlarının kazandıkları bu haktan dolayı sevinçlerini sadece yurt dâhilinde değil bütün dünyaya da duyurmak istemişlerdir.⁵⁰ Bunun için 9 Aralık 1934 akşamı saat sekizde radyo aracılığıyla Aliye Esad Türkçe, Latife Bekir Fransızca, Mihri Pektaş İngilizce, Efzayiş Suad Almanca olarak milletvekili seçme ve seçilme hakkının Türk kadınına verilmesinden dolayı memnuniyetlerini gösteren konuşmalar yapmışlardır.⁵¹

İstanbul'un en eski ve en kalabalık kız okullarından biri olan İstanbul Kız Lisesi öğrencileri de 9 Aralık 1934 günü kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesinden duydukları sevinci bir araya gelerek kutlamışlardır. Okul müdürü Sabri Bey'in imzasıyla Kültür Bakanlığı'na bir telgraf çekilerek İstanbul Kız Lisesi öğrencilerinin sevincinin Bakanlık aracılığıyla Atatürk'e ulaştırılması istenmiştir.⁵²

Yurt Genelinde Yapılan Diğer Kutlamalar

Ankara Halkevi'nde 6 Aralık 1934 günü yapılan toplantı pek çok şehirde örnek alınmış ve ülke genelinde sevinç gösterilerinde bulunulmuştur. CHF Genel Kâtipliği tarafından Valiliklere, Genel Müfettişliklere ve CHF Vilayet İdare Heyeti Reisliklerine gönderilen 6 Aralık 1934 tarih ve 410 numaralı yazıyla 7 Aralık 1934 Cuma günü halkevlerinde, Cumhuriyet meydanlarında veya uygun yerlerde kadınlar tarafından yapılacak gösteri toplantılarına, Atatürk'e, TBMM'ye ve Hükümet'e yazılacak şükran telgraflarının gönderilmesine azami yardım yapılması istenmiştir.⁵³ Halkevleri çevresinde yapılan kutlamaları kadınlar büyük ilgiyle karşılarken valilikler de gerekli yardımı göstermişlerdir. Kutlamalara başta vali olmak üzere şehrin ileri gelen yöneticilerinin eşleri öncülük yapmışlardır.

İzmirli kadınlar da 7 Aralık 1934'te bir kutlama programı hazırlamışlardır. Aralarında Belediye Meclis üyeleri Benal Nevzat, Dr.Sada, Sabire Yunus, Kız Muallim Mektebi Müdürü Sabiha Hanım ve öğrencilerinden oluşan bir kabile Cumhuriyet Meydanı'na büyük bir çelenk koymuş, ardından Benal Nevzat Hanım Bir konuşma yapmıştır. Atatürk'ün siyasal haklar tanımakla Türk kadınına benlik kazandırdığını söylemiştir. Birçok batı ülkelerindeki kadınlar en ufak haklarını almak için büyük mücadeleler verirken Türk kadınına bu hakları Atatürk'ün tanıdığını belirtmiştir. Bundan sonra öğrenciler ve halk hep birlikte İstiklal Marşı'nı söylemişlerdir.⁵⁴

İzmir Halkevi'nde de kadınların siyasal hak kazanımı kutlanmış ve buna dair konferanslar verilmiştir. Halkevindeki konferansa Vali Kazım Dirik'in eşi Maide Dirik ve tanınmış birçok kadın da gelmiştir. Halkevinde Zübeyde Hanım Kız Lisesi eski müdürü Şehime Hanım ve şehir meclisi üyelerinden Sabire Yunus Hanım konuşma yapmışlardır. Halkevindeki tören bittikten sonra kadınlar Atatürk'ün heykeli önünde ülke için en iyi biçimde çalışacaklarına dair ant içmişlerdir. Daha sonra Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın Karşıyaka'da bulunan mezarını da ziyaret ederek çelenk koymuşlardır. İzmirli kadınlar, Maide Kazım, Kız Muallim Mektep Müdürü Sabiha, Belediye Meclis üyeleri Benal Nevzat, Dr.Sada ve Sabire Yunus Hanım'ın imzalarıyla çekilen telgrafla sevinç ve teşekkürlerini Mustafa Kemal Atatürk'e bildirmişler ve ona olan bağlılıklarını sunmuşlardır.⁵⁵

JHS
186

History
Studies

Volume 6
Issue 5
September
2014

⁵⁰ "Kadınlar Bugün de Toplanacak", *Zaman* 9 Aralık 1934, s.1.

⁵¹ "Kadınlar Birliğinde Kadınlara Verilen Hak Hararetle Kutlandı", *Akşam*, 10 Aralık 1934, s.2.

⁵² "Kadınların Sevinci!", *Kurun*, 10 Aralık 1930, s.3.

⁵³ *Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Kâtipliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı Temmuz 1934 den Birincikanun 1934 Sonuna Kadar*, C.5, Ulus Matbaası, Ankara 1935, s.19.

⁵⁴ Sibel Ercan, "Yerel Basına Göre İzmir'de 1930'lu Yıllarda Laiklik Uygulamaları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)*, Cilt:XI, , Sayı:23, Yıl:2011 / Güz, s.48-49.

⁵⁵ *Agm*, s.49; "Bugün Kadınlar Birliği'nde Bir Toplantı Yapılacak", *Kurun*, 9 Aralık 1934, s.1-2.

Denizli’de yaşayan kadınlar 7 Aralık 1934 günü Halkevi’nde toplanarak Atatürk’ün izinden yürüyeceklerine ant içmişler, milletvekili seçiminde kendilerine verilen haktan dolayı sevinçlerini telgrafla Ankara’daki büyüklerine bildirmişlerdir.⁵⁶ Adana’da ise 8 Aralık günü saat on dörtte sayıları binleri geçen kadın Halkevi’nde toplanmış ve özel bir toplantı yapmışlardır. Halkevi Başkanı B.Kemal Bey bu toplantının önemini ve amacını anlattıktan sonra Güzin Evren, Esmâ Nayman, Şemsa İscen de “*Türk kadınına erkekler gibi saygı ve seçilmek hakkını veren yeni yasanın büyük değerini ve bunun manasını*” anlatmıştır. Bu yeni hakların Türk kadınının dünya kadınlığına güzel bir örnek olacağını söylemişlerdir. Alkışlarla karşılanan bu konuşmalar sonrasında Atatürk’e, TBMM Başkanı Kazım Özalp’e, Başbakan İsmet İnönü’ye CHF Genel Sekreteri Recep Peker’e saygı ve teşekkür telgrafları gönderilmiştir.⁵⁷

Bolulu kadınlar da 8 Aralık 1934 gecesi Bolu Halkevi’nde bir toplantı yaparak kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmasını kutlamışlardır. CHF İl Başkanı Emin Bey, Belediye Meclis üyesi Bahire Bediz Hanım ve Alay kumandanı Şevket Bey’in kızı Melahat Şevket Hanım duyulan sevinçli anlatan konuşmalar yapmışlardır. Mustafa Kemal Atatürk’ün kadınlara siyasal hakların tanınacağına dair ilk açıklamayı 17 Temmuz 1934 tarihli Bolu ziyaretinde Halkevi salonunda yaptığına da dikkat çekmişlerdir. Bolu kadınları, Cumhurbaşkanı Atatürk, TBMM Başkanı Kazım Özalp, Başbakan İsmet İnönü, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, CHF Genel Başkanı Recep Peker’e telgrafla teşekkür ve saygılarını bildirmek üzere Bahire Bediz Hanım’ı görevlendirmişlerdir.⁵⁸

Balıkesir’de kadınlar Halkevi’nde toplanmışlar ve coşkulu konuşmalar yapmışlardır. Bu hakları tanıyan yöneticilere telgraflar çekmişlerdir. Toplu olarak bando eşliğinde Cumhuriyet alanından hareket ederek kentin caddelerini sevinç içinde dolaşmışlardır.⁵⁹ Zonguldak kadınları ise Halkevi’nde büyük bir toplantı yapmış, kürsüye çıkan beş kadın seçme ve seçilme hakkının önemi üzerine konuşma yapmışlardır. Toplantı salonuna Türk kadınının yeni siyasal haklarının değerini anlatan sözler asılmıştır. Zonguldak kadınları büyük bayram günlerinden biri gibi sevinç ve coşkuyla kutladıkları bu günden sonra siyasal haklarını tanıyan Atatürk’ün izinde yürüyerek başarı göstereceklerine ant içmişlerdir. Bu hakları tanıyan yöneticilere saygılarını bildiren telgraf göndermişlerdir. Antalya’da da spor salonunda kadınlı erkekli büyük bir toplantı yapılmış, Atatürk’ün ve TBMM’nin kararı şükranla anılmıştır. Halkevi başkanlığı Antalya kadınlarının sevinç duygularını Atatürk ve Meclis Başkanlığı’na gönderdiği telgrafla bildirmiştir.⁶⁰

Edirneli kadınlar Kız Muallim Mektebi Müdürü Rabia Hanım’ın başkanlığı altında CHF’de genel bir toplantı düzenleyerek kadınlara siyasal hakların tanınmasını şükranla karşılamıştır. Başta Atatürk olmak üzere TBMM başkanlığına, İsmet İnönü ve CHF Genel Sekreteri Recep Peker’e sevinç ve şükranlarını telgraf çekerek bildirmişlerdir. Telgrafları Vilayet Parti Başkanı, belediye başkanı ve valinin eşi, belediye meclis üyesi Sevinç ve Huriye Hanım, Orta Mektep Müdürü Şevket Hanım gibi şehrin öne çıkan kadınları imzalamışlardır.⁶¹

⁵⁶ “Dün Memleketin Her tarafında Kadınlar Bayram Yaptılar”, *Akşam*, 8 Aralık 1934, s.1.

⁵⁷ “Bütün Memlekette Türk Kadını Heyecan İçinde”, *Zaman*, 9 Aralık 1934, s.6.

⁵⁸ “Bolu Kadınlarının Sevinci”, *Ulus*, 10 Aralık 1934, s.3; “Halkevinde Bayanlarımızın Sevinçli Bir Toplantısı”, *Bolu*, 13 Aralık 1934, s.2-3.

⁵⁹ “Balıkesir Kadınlarının Bayramı”, *Ulus*, 8 Aralık 1934, s.3.

⁶⁰ “Bütün Memlekette Türk Kadını Heyecan İçinde”, *Zaman*, 9 Aralık 1934, s.6.

⁶¹ “Dün Memleketin Her tarafında Kadınlar Bayram Yaptılar”, *Akşam*, 8 Aralık 1934, s.1; “Bütün Memlekette Türk Kadını Heyecan İçinde”, *Zaman*, 9 Aralık 1934, s.6; Terzioğlu, age, s.96.

Emet'te kadınlar CHF salonunda toplanarak kadınlara verilen hakları bayram yaparak kutlamışlardır. Kent Kurum Başkanı Semiha Raşit medeni kıyafet konusunda bir konuşma yapmıştır. Modern kıyafetlerle törene katılan Belediye Başkanı'nın eşi Aliye Hamdi Erten'i gösterip devrimdeki öncülüğünü kutlamıştır. Sonra lider kadroya şükran duyguları için telgraf gönderilmesi kararı alınmıştır. Emet kadınları adına Fırka Başkanı ve Belediye Başkanı'nın eşi Aliye Hamdi Erten ile Kaymakam'ın eşi Semiha Reşit Hanım imzasıyla Atatürk'e Ulu Önderlerinin izinde yürümeye ant içtiklerini bildiren bir telgraf çekmişlerdir.⁶²

Bursa'da yüzlerce kadın Halk Fırkası önünde toplanarak milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesinden ötürü sevinçlerini anlatan konuşmalar yapmışlardır. Bu konuşmalara CHF İl Başkanı karşılık vermiş ardından topluca Atatürk'ün heykeli önüne gidilmiş ve çelenk koyulmuştur. Kendilerine bu hakları veren büyüklerine sevinçlerini bildiren telgraflar göndermişlerdir.⁶³

Diyarbakır Halkevi 13 Şubat salı günü Güzel Sanatlar Şubesi aracılığı ile büyük bir konser düzenlemiş ve Halkevi Başkanı Cihat Çubukçu tarafından "*Gazi İnkılabında Kadın Mefhumu*" başlıklı bir konferans verilmiştir. Bu etkinliğe katılmak için Halkevi'ne gelenler arasında memur eşleri, bayan öğretmenler ve 500'den fazla Diyarbakırlı Hanım yer almıştır. Türk kadınına layık oldukları hakları veren Türk inkılâbını ve Mustafa Kemal Atatürk'ü "*yaşasın büyük halaskar*" sözleri ile alkışlamışlardır.⁶⁴

Samsun'da kadınlar Halkevi'nde toplanarak büyük bir kutlama düzenlemişler, öğretmen Meliha Ulaş'ın öncülüğünde yönetici kadrolara saygı ve teşekkürlerini bildiren telgraflar çekmişlerdir. Bu telgraflara Meliha Hanım nezdinde Meclis Başkanı Kazım Özalp ve CHF Sekreteri Recep Peker karşılık vererek Samsunlu kadınların gösterdiği ilgiden duydukları memnuniyeti bildirmişlerdir.⁶⁵

Ülkenin dört bir tarafındaki halkevleri, kadın örgütleri ve valilikler tarafından Cumhurbaşkanlığına, TBMM Başkanlığına, CHF Genel Sekreterliğine, İçişleri Bakanlığına, Ankara Halkevi'ne çekilen teşekkür telgrafları dönemin basınında da oldukça geniş yer bulmuştur. Bunlara örnek olması bakımından İzmir kadınlarının Mustafa Kemal Atatürk'e çektikleri telgraf şu şekildedir.⁶⁶

Büyük Kurultay'ın Türk kadınlığı için verdiği kesimden duyduğumuz sonsuz sevinci Büyük Atatürk'e ulaştırır ve ordularla bagatır (bahadır) yetiştiren Türk analarının coşkun kıvanç ve bağlılıklarını sunarız.

Atatürk de kadınların yaptığı kutlamalardan ve kendisine gönderilen teşekkür telgraflarından duyduğu mutluluğu bir bildiri yayınlarak kamuoyu ile şöyle paylaşmıştır:⁶⁷

Riyaseticumhur Umumi Kâtipliğinden:

Erdemli kadınlarımızın sayılab seçimine girmelerinden dolayı ülkenin bütün kurumlarından, yer yer toplantılardan telyazıları aldım. Gösterilen duygulardan gönencim büyüktür. Türk kadınlığının yeni girdiği siyasi alanda da değerli işler başarmasını dilerim.

⁶² "Emed Kadınlarının Sevinci", *Kurun*, 16 Aralık 1934, s.6.

⁶³ "Bursa Kadınları Büyük Tezahürat Yaptılar", *Cumhuriyet*, 15 Aralık 1934, s.2.

⁶⁴ İsmail Özer, *Türk Modernleşmesinde Halkevleri ve Diyarbakır Halkevi Örneği*, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2010, s.198-199.

⁶⁵ Mehmet Aydın, "Türkiye'nin İlk Kadın Milletvekillerinden Samsun Milletvekili Meliha Ulaş", *History Studies*, Cilt:6/1, Ocak 2014, s.17.

⁶⁶ "Bugün Kadınlar Birliği'nde Bir Toplantı Yapılacak", *Kurun*, 9 Aralık 1934, s.1-2.

⁶⁷ "Atatürk'ün Büyük Gönenci", *Cumhuriyet*, 9 Aralık 1934, s.1.

JHS
188

History
Studies

Volume 6
Issue 5
September
2014

K.Atatürk

Ülke genelinde yapılan kutlamalarda öne çıkan kadınların bazıları CHF tarafından milletvekili seçimlerinde aday olarak gösterilmiştir. Örneğin İstanbul'da Nakiye Elgün ve Mihri Pektaş, Samsun'da Meliha Ulaş, İzmir'de Benal Nevzat Arıman, Bolu'da Bahire Bediz Morova gibi kadınlar kutlamalarda yaptığı konuşmalar, yönetici kadrolara çektikleri teşekkür ve saygı telgraflarıyla bu dönemde isimlerinden oldukça söz ettirmişlerdir. TBMM'ye seçilen ilk kadın milletvekilleri arasında yer almışlardır.

Kadınlara siyasal haklarının tanınmasından sonra yapılan ilk milletvekili seçimi 8 Şubat 1935'te sonuçlanmış ve ilk defa 17 kadın milletvekili TBMM'ye girmiştir. Meclis'e seçilen kadın milletvekillerinin çoğunu daha önce belediye seçimlerinde meclis üyesi olan kadınlar oluşturmuştur. TBMM'de görev yapan ilk kadın milletvekillerinin isimleri şunlardır: Mebrure Gönenç (Afyonkarahisar), Satı Çırpan (Ankara), Türkan Örs Baştuğ (Antalya), Sabiha Gökçil Erbay (Balıkesir), Ayşe Şekibe İnel (Bursa), Huriye Öniz Baha (Diyarbakır), Fatma Şakir Memik (Edirne), Nakiye Elgün (Erzurum), Fakihe Öymen (İstanbul), Benal Nevzat Arıman (İzmir), Ferruh Gübgüb (Kayseri), Bahire Bediz Morova (Konya), Mihri Pektaş (Malatya), Meliha Ulaş (Samsun), Esmâ Nayman (Seyhan), Hatice Sabiha Görkey (Sivas), Seniha Nafiz Hızal (Trabzon). Ayrıca Hatice Özgener ise 12 Ocak 1936 tarihinde yapılan ara seçim ile Çankırı milletvekili olarak TBMM'de yer almıştır. Böylece V.Dönem TBMM'de kadın milletvekili sayısı 18 olmuştur.⁶⁸

Sonuç

Türk kadınına 5 Aralık 1934 tarihinde milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması kadınlar arasında sevinç ve memnuniyetle karşılanmıştır. Kurtuluş Savaşı'na gerek cephede gerekse cephe gerisinde büyük destek veren kadınların bu hakları çoktan hak ettiği ve siyasal yaşamda da en iyi şekilde kendilerini gösterecekleri vurgulanmıştır. Atatürk'ün pek çok Avrupa ülkesinden önce Türk kadınlarına bu hakları tanınması ise övünç kaynağı olmuştur. Çünkü Türkiye'den çok sonra Fransa'da 1944'te, İtalya'da 1945'te, Belçika'da 1948'de, Yunanistan'da 1952'de kadınlara siyasal hakları verilmiştir.

Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması üzerine Türkiye genelinde 6 Aralık 1934'ten itibaren toplantılar yapılmış, mitingler düzenlenmiş, çay ziyafetleri verilmiş ve kadınların siyasal hak kazanımının önemi üzerinde durulmuştur. "Kadınlık bayramı", "Yurdun her yerinde Türk kadını bayram ediyor", "Kadınlığın kutlu sesi", "Bütün memlekette Türk kadını heyecan içinde" gibi başlıklarla dönemin basınında yapılan kutlamalar geniş yer bulmuştur. Yapılan törenlerde milletvekili seçme ve seçilme hakkının başta Atatürk ve Cumhuriyet yönetimi tarafından verildiğinin altı çizilmiştir.

Kadınların bayramı olarak görülen bu önemli devrim hareketinin ülke genelinde büyük bir coşkuyla kutlanması için Hükümet de destek vermiştir. CHF'nin teşvikiyle Ankara Halkevi'nin öncülüğünde pek çok şehirde Halkevleri çevresinde toplanan kadınlar kendilerine bu hakkı tanıyan başta Atatürk'e, TBMM'ye ve yöneticilere teşekkürlerini sunmuşlardır. Nüfusun yarısını oluşturan kadınların siyasal yaşama katılımı demokrasi yolunda kaydedilmiş önemli bir aşama olarak görülmüştür. Siyasal hayatta erkeklerle birlikte yer alacak olmak kadınları oldukça heyecanlandırmıştır. Ancak kadınlar bayram gibi kutlamalar yapıp bunu en iyi şekilde kullanacaklarına, siyasi hayatta da başarılı olacaklarına dair yeminler etse de Türk kadının siyasal katılımı umulan düzeyde olamamıştır. Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının

⁶⁸ Kaplan, *age*, s.205 ; Ayten Sezer, "Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis'teki Çalışmaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:XIV, Sayı:42, Kasım 1998, s.892-893.

tanınmasından sonra yapılan ilk seçim olan 1935 yılı genel seçimlerinde 17 kadın milletvekili TBMM'ye girmişse de sonraki seçimlerde bu sayı artacağına azalmış ve bu sayının üzerine 2000'li yıllara kadar çıkılamamıştır.

Kaynakça

Sürelî Yayınlar

Akşam

Bolu

Cumhuriyet

Kurun

Resmî Gazete

Ulus

Vakit

Zaman

Kitap ve Makaleler

ATAY, Falih Rıfki, "Türk Kadını", *Ulus*, 5 Aralık 1934, s.1.

AYDIN, Mehmet, "Türkiye'nin İlk Kadın Milletvekillerinden Samsun Milletvekili Meliha Ulaş", *History Studies*, Cilt:6/1, Ocak 2014, s.15-25.

CAPORAL, Bernard, *Kemalizm ve Sonrasında Türk Kadını*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1982.

Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Kâtipliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı Temmuz 1934 den Birincikanun 1934 Sonuna Kadar, C.5, Ulus Matbaası, Ankara 1935.

ÇAKIR, Serpil, *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Yayınları, İstanbul 2011.

DOYRAN, Ayşen, "1934'te Basındaki Tartışmalar Kadınlar Milletvekili Seçilirken", *Toplumsal Tarih*, Sayı:39, Mart:1997, s.27-34.

ERCAN, Sibel, "Yerel Basına Göre İzmir'de 1930'lu Yıllarda Laiklik Uygulamaları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)*, Cilt:XI, , Sayı:23, Yıl:2011 / Güz, s.35-56.

GÜNEŞ, Günver, "Türk Kadınının Muhtarlık ve Köy İhtiyar Heyetlerine Seçme ve Seçilme Hakkını Kazanması ve Türkiye'nin İlk Kadın Muhtarı Gül Esin (Hanım)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)*, Cilt:IX, Sayı:20-21, Yıl:2010/Bahar-Güz, s.171-190.

İNAN, Afet, *Atatürk ve Türk Kadın Haklarınının Kazanılması Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1975.

KAPLAN, Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasal Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998.

KARTAL, Cemile Burcu Kartal, "II. Meşrutiyet'in Cumhuriyet'e Mirası:Makbul Kadınlar", *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No:38, Mart 2008, s.215-238.

JHS
190

History
Studies

Volume 6
Issue 5
September
2014

- KONAN, Belkıs, “Türk Kadınının Siyasi Haklarını Kazanma Süreci”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:60, Sayı:1, Yıl:2011, s.157-174.
- ÖZDEMİR, Nuray, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Bir Cemiyet Kadını:Nakiye Elgün*, Phoenix Yayınları, Ankara 2014.
- ÖZER, İsmail, *Türk Modernleşmesinde Halkevleri ve Diyarbakır Halkevi Örneği*, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2010.
- SEZER, Ayten,“Türkiye’de İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis’teki Çalışmaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:XIV, Sayı:42, Kasım 1998, s.889-905.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre:IV, Cilt:25, İçtima:4, On İkinci İnikat, 5 Aralık 1934.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre:IV, Cilt:25, İçtima:4, On Üçüncü İnikat, 6 Aralık 1934.
- TEKELİ, Şirin, *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, Birikim Yayınları, İstanbul 1982.
- TERZİOĞLU, Zübeyde, *Türk Kadını Siyaset Sahnesinde (1930-1935)*, Giza Yayınları, İstanbul 2010.
- YARAMAN, Ayşegül, *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1999.
- YÜCEER, Saime, “Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama:Türk Kadınına Siyasal Haklarının Tanınması”, *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:9, Sayı:14, 2008/1, s.131-151.
- ZİHNİOĞLU, Yaprak, *Kadınsız İnkılap*, Metis Yayınları, İstanbul 2003.

JHS
191

*History
Studies*

*Volume 6
Issue 5
September
2014*